

شکست مالیات افزوده بر ارزش

قانون مالیات بر ارزش افزوده با نرخ ۳ درصد، جایگزین مالیات بر تجمیع عوارض شد. ولی عدم توجه به شرایط کشور، فرهنگ سازی و «خطر اخلاقی» دولت باعث شکست آن شد.

مالیات بر ارزش افزوده (VAT)، نوعی مالیات غیرمستقیم عام است و بر عموم کالاها و خدمات، مگر موارد معاف از مالیات، تعلق می‌گیرد. این نوع مالیات، نخستین بار توسط فون زیمنس آلمانی طرح ریزی شد. کشورهای فرانسه، برزیل، اندونزی و کره جنوبی پس از آلمان، این قانون جدید را برای فایز آمدن بر مسایل مالی خود، به مرحله اجرا درآوردند و تا امروز بیش از ۱۴۰ کشور جهان، این نظام مالیاتی را اعمال می‌کنند. البته نرخ این نوع مالیات در اکثر کشورها متفاوت و بین ۵ درصد (ژاپن) تا ۲۵ درصد (دانمارک) در نوسان بوده است و در ۷۰ درصد کشورها نیز، این نرخ به طور متوسط در حدود ۱۵ درصد می‌باشد.

با نگاهی به پیشینه مالیات بر ارزش افزوده، مشاهده می‌شود که از سال ۶۶ این لایحه به کرات بین مجلس و دولت در رفت و آمد بوده است، اما در نهایت پس از طی مراحل قانونی در تیر ماه ۸۷ از سوی دولت ابلاغ و از مهر ماه به مرحله اجرا درآمد. اما پس از ۳ هفته از اجرای آن، با مقاومت و مخالفت تجار و مردم روبه‌رو و تا زمان برقراری و فراهم آمدن زیرساخت‌های لازم آن به تأخیر افتاد. نظام مالیاتی ایران برای تمامی کالاها و خدمات، دو نرخ خاص و عمومی را در نظر گرفته است. نرخ عمومی ۳ درصد، شامل ۱/۵ درصد مالیات و ۱/۵ درصد عوارض، برای اکثر کالاها و خدمات و همچنین نرخ ویژه و بالاتر برای مواد دخانی و انواع سوخت از ویژگی‌های این نوع مالیات است.

خوب و بد مالیات بر ارزش افزوده

مالیات بر ارزش افزوده را همچون اغلب پدیده‌ها و ابزارهای اقتصادی دیگر، باید از جنبه‌های مثبت و منفی آن مورد توجه قرار داد. برقراری نظم و انضباط در نظام اقتصادی کشور، افزایش سرعت و دقت و کاهش هزینه اخذ مالیات، از بین رفتن انگیزه کارخانجات برای ادغام عمومی در یکدیگر به منظور معافیت مالیاتی و جلوگیری از اخذ مالیات مضاعف از محصول یا خدمت، از جمله اساسی‌ترین محاسنی هستند که برای این نوع مالیات می‌توان برشمرد. از طرفی، به گزارش ماهنامه «اقتصاد ایران»، برخی اصناف بر این باورند که ثبت مالیات زیر فاکتور فروش، منجر به از دست دادن مشتریان آنان و انتقال به قاچاقچیان و کسانی که مالیات را پنهان می‌کنند، می‌شود و این امر، باعث تشدید کمبود نقدینگی واحدهای تولیدی خواهد شد. همچنین اجرای این روش مستلزم انجام مطالعات کارشناسی و علمی دقیق و پی‌ریزی ساختار سازمانی مورد نیاز و زیرساخت‌های لازم می‌باشد. به علاوه با توجه به فاصله زمانی کوتاه بین مدت ابلاغ تا اجرای این قانون در مهر ماه، مردم و اصناف از نحوه انجام آن به طور کامل آگاه نبودند. لذا در مواردی چون: کالاهایی که قبلاً در انبار داشتند، کالاهایی که به تازگی خریداری می‌کردند و مبالغی که با عنوان تجمیع عوارض، قبلاً در مورد کالاهای موجود انبار خود پرداخت کرده‌اند، دچار مشکل شدند. اگرچه بسیاری از مخالفان این نوع مالیات، امکان بروز تورم را با اعمال این نوع از مالیات بعید ندانسته‌اند، اما باید گفت نرخ پایین مالیات مذکور و اثرات مثبتی که از اعمال آن در جریان تولید و تشویق تولیدکننده به افزایش حجم فعالیت‌های اقتصادی خود حاصل می‌شود، منجر به اطمینان از فایده بالای این طرح در مقایسه با مضرات احتمالی و ناچیز آن دارد. به هر حال ضعف موجود در نظام مالیاتی کشور از یک طرف و مزایای استفاده از روش VAT جهت اخذ مالیات از طرف دیگر، ضرورت توجه جدی مسئولان و کارشناسان را در جهت اجرای بهتر و صحیح‌تر آن بازگو می‌کند. به علاوه، شفاف‌تر شدن بودجه دولت و اجتناب دولت از به اصطلاح «خطر اخلاقی» (Moral Hazard) در جابه‌جایی موارد هزینه، بدون اطلاع نمایندگان و نهایتاً خود مردم در موفقیت اجرای VAT ضروری به نظر می‌رسد. امید است با به کارگیری مطلوب این توصیه‌ها، نظام مالیاتی ایران از کارایی بیشتری برخوردار شود. ■

مالیات بر ارزش افزوده (VAT)، نوعی مالیات غیرمستقیم عام است و بر عموم کالاها و خدمات، مگر موارد معاف از مالیات، تعلق می‌گیرد. این نوع مالیات، نخستین بار توسط فون زیمنس آلمانی طرح ریزی شد. کشورهای فرانسه، برزیل، اندونزی و کره جنوبی پس از آلمان، این قانون جدید را برای فایز آمدن بر مسایل مالی خود، به مرحله اجرا درآوردند و تا امروز بیش از ۱۴۰ کشور جهان، این نظام مالیاتی را اعمال می‌کنند. البته نرخ این نوع مالیات در اکثر کشورها متفاوت و بین ۵ درصد (ژاپن) تا ۲۵ درصد (دانمارک) در نوسان بوده است و در ۷۰ درصد کشورها نیز، این نرخ به طور متوسط در حدود ۱۵ درصد می‌باشد.

با نگاهی به پیشینه مالیات بر ارزش افزوده، مشاهده می‌شود که از سال ۶۶ این لایحه به کرات بین مجلس و دولت در رفت و آمد بوده است، اما در نهایت پس از طی مراحل قانونی در تیر ماه ۸۷ از سوی دولت ابلاغ و از مهر ماه به مرحله اجرا درآمد. اما پس از ۳ هفته از اجرای آن، با مقاومت و مخالفت تجار و مردم روبه‌رو و تا زمان برقراری و فراهم آمدن زیرساخت‌های لازم آن به تأخیر افتاد. نظام مالیاتی ایران برای تمامی کالاها و خدمات، دو نرخ خاص و عمومی را در نظر گرفته است. نرخ عمومی ۳ درصد، شامل ۱/۵ درصد مالیات و ۱/۵ درصد عوارض، برای اکثر کالاها و خدمات و همچنین نرخ ویژه و بالاتر برای مواد دخانی و انواع سوخت از ویژگی‌های این نوع مالیات است.

مالیات بر ارزش افزوده، مالیاتی است که در طول فرایند تولید و خدمات، از ابتدای تولید تا فروش کالا به مشتریان نهایی، مرحله به مرحله اخذ می‌شود، به گونه‌ای که فروشنده کالا یا خدمات، همزمان مالیات را اخذ و به حساب دارایی واریز خواهد کرد. خریدار نیز پس از ایجاد ارزش افزوده بر روی کالا، در زمان فروش ابتدا مالیات پرداختی مرحله قبل خود را کسر و سپس ۳ درصد از خریدار بعدی مالیات دریافت و آن را به حساب دارایی منتقل می‌کند. در فرایند تولید و توزیع، در واقع تولیدکننده و توزیع‌کننده، مالیاتی پرداخت نمی‌کنند، بلکه این مبلغ توسط مصرف‌کننده نهایی پرداخت می‌شود.

از همین رو به نوعی مالیات مذکور، مالیات بر مصرف قلمداد می‌شود نه بر درآمد. گفتنی است، در صورتی که مصرف‌کننده نهایی که در چرخه تکمیلی پرداخت این نوع مالیات قرار دارد - به هر دلیلی چون صادرات کالا به خارج - مالیات نپردازد، تولیدکننده می‌تواند مالیات پرداختی خود را از اداره مالیاتی پس بگیرد. به گزارش واحد اطلاعات و اخبار ماهنامه «اقتصاد ایران»، پس از تعلیق اجرای این قانون، قرار است تمامی مالیات ۳ درصدی که طی یک ماه گذشته در چارچوب قانون مالیات

اثر وضع مالیات بر ارزش افزوده

متغیر اثرگذار بر روی سطح	جهت اثر وضع VAT	جهت اثر متغیر مربوطه بر	جهت اثر وضع VAT
نقدینگی	منفی	روی سطح قیمت‌ها	منفی
کل مخارج دولتی	عدم تغییر	روی سطح قیمت‌ها	مثبت
کسری بودجه دولت	منفی	عدم تغییر	مثبت
نرخ ارز	عدم تغییر	مثبت	منفی
دستمزد	عدم تغییر	مثبت	منفی
فشار هزینه و حفظ حاشیه سود	مثبت	مثبت	مثبت
انتظارات تورمی	مثبت	مثبت	مثبت

استخراج: واحد تحقیقات ماهنامه «اقتصاد ایران» از سازمان امور مالیاتی کشور.